

PRAKSISOVERSIGT · MENNESKERETTIGHEDER

Praksisoversigt over EMRK artikel 5 (frihedsberøvelse)

Retten til frihed og personlig sikkerhed – konventionens krav til varetægtsfængsling, psykiatrisk frihedsberøvelse, domstolsprøvelse og kompensation

Version 1 · Opdateret 6. jun. 2026 · 8 afgørelser · 2013–2026

[Læs online](#)

INTRODUKTION

EMRK artikel 5 beskytter retten til frihed og personlig sikkerhed og opstiller udtømmende betingelser for, hvornår en person lovligt kan frihedsberøves. Bestemmelsen er inkorporeret i dansk ret ved [inkorporeringsloven](#) og supplerer [grundlovens § 71](#) om den personlige frihed. I dansk praksis aktualiseres artikel 5 navnlig i sager om varetægtsfængsling (herunder langvarige fængslinger og isolation), psykiatrisk frihedsberøvelse (tvangsindlæggelse og tvangstilbageholdelse), administrativ frihedsberøvelse af udlændinge samt ved prøvelse af forvaringsdomme. Retspraksis fra EMD og danske domstole viser, at proportionalitetskravet, retten til hurtig domstolsprøvelse og kravet om tilstrækkelig begrundelse er de mest centrale prøvelsestemaer.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

- 01** Frihedsberøvelse efter EMRK artikel 5, stk. 1, er kun lovlig i de udtømmende opregnede tilfælde (litra a-f) og skal ske i overensstemmelse med den ved lov foreskrevne fremgangsmåde.
- 02** Enhver anholdt skal efter artikel 5, stk. 2, snarest muligt og på et forståeligt sprog underrettes om grundene til anholdelsen og enhver sigtelse.
- 03** Varetægtsfængsling kræver efter artikel 5, stk. 3, at den anholdte ufortøvet stilles for en dommer og er berettiget til dom inden rimelig frist eller løsladelse under rettergangen.
- 04** Enhver frihedsberøvet har efter artikel 5, stk. 4, ret til at indbringe frihedsberøvelsen for en domstol, der hurtigt skal træffe afgørelse om lovligheden – dette prøvelseskrav gælder også under psykiatrisk frihedsberøvelse og forvaring.
- 05** Domstolsprøvelsen af psykiatrisk frihedsberøvelse kan efter Højesterets praksis omfatte perioder både før og efter en administrativ klagenævnsafgørelse, når grundlovens § 71, stk. 6, og EMRK artikel 5, stk. 4, tilsiger det.
- 06** Ved tidsubestemte foranstaltninger (forvaring, psykiatrisk anbringelse) kræver artikel 5, stk. 4, prøvelse med rimelige intervaller – en sagsbehandlingstid på over 6 år kan udgøre en krænkelse.

- 07** Varetægtsfængsling i Danmark er tidsmæssigt begrænset af retsplejelovens § 768a – fra 2027 strammes fristerne yderligere med 5/10 måneder for voksne og 3/6 måneder for unge under 18 år.
- 08** Proportionalitetskravet i retsplejelovens § 762, stk. 3, afspejler artikel 5-kravet: frihedsberøvelsen må ikke stå i misforhold til sagens betydning og den forventede retsfølge.
- 09** Varetægtsfængsling i isolation skal opfylde skærpede krav om konkret begrundelse, og forlængelse ud over de almindelige grænser i retsplejelovens § 770c kræver Rigsadvokatens godkendelse.
- 10** Konventionsstridig frihedsberøvelse udløser ret til erstatning efter artikel 5, stk. 5 – i dansk ret gennemført via retsplejelovens § 469 og erstatningsansvarslovens § 26.
- 11** Frihedsberøvelse af sindslidende (artikel 5, stk. 1, litra e) forudsætter, at vedkommende er sindssyg, og at frihedsberøvelsen er strengt nødvendig – ressourcemangel kan ikke retfærdiggøre mere indgribende foranstaltninger end nødvendigt.
- 12** Administrative frihedsberøvelser af udlændinge efter hjemrejselovens § 14 og udlændingelovens §§ 36-37 skal opfylde kravene i artikel 5, stk. 1, litra f, herunder om effektiv udsendelsesproces.

§ 1 EMRK artikel 5 – bestemmelsens opbygning og indhold

EMRK artikel 5 er inkorporeret i dansk ret ved [Inkorporeringsloven](#) og supplerer den grundlovssikrede beskyttelse af den personlige frihed i [Grundlovens § 71](#). Bestemmelsen har fem stykker, der tilsammen danner en udtømmende ramme for lovlig frihedsberøvelse:

- **Stk. 1** fastslår, at enhver har ret til frihed og personlig sikkerhed, og opregnede udtømmende de tilfælde, hvor frihedsberøvelse er lovlig:
 - **Litra a:** frihedsberøvelse efter domfældelse af en kompetent domstol
 - **Litra b:** anholdelse for at sikre opfyldelsen af en ved lov foreskrevet forpligtelse
 - **Litra c:** anholdelse ved begrundet mistanke om en forbrydelse (varetægtsfængsling)
 - **Litra d:** frihedsberøvelse af mindreårige med henblik på opdragelsestilsyn
 - **Litra e:** frihedsberøvelse af sindssyge, alkoholikere, narkomaner og vagabonder
 - **Litra f:** frihedsberøvelse med henblik på udvisning eller udlevering
- **Stk. 2** sikrer, at enhver anholdt snarest muligt underrettes om grundene til anholdelsen på et sprog, vedkommende forstår.
- **Stk. 3** kræver, at den varetægtsfængslede (litra c) ufortøvet stilles for en dommer og er berettiget til dom inden rimelig frist eller løsladelse.
- **Stk. 4** giver enhver frihedsberøvet ret til at indbringe frihedsberøvelsen for en domstol, der hurtigt skal træffe afgørelse om lovligheden (*habeas corpus*-princippet).
- **Stk. 5** sikrer ret til erstatning, når frihedsberøvelsen er sket i strid med bestemmelsen.

Der gælder et dobbelt hjemmelskrav: frihedsberøvelsen skal både følge den ved lov foreskrevne fremgangsmåde og falde inden for en af de udtømmende grunde i stk. 1. EMD stiller desuden kvalitative krav til den nationale lovgivning – reglerne skal være tilgængelige, tilstrækkeligt klare og forudsigelige.

LOV

Grundloven § 71

Inkorporeringsloven § Bilag 1

§ 2 Grundlovens § 71 og det danske frihedsberøvelsessystem

Grundlovens § 71 regulerer den personlige frihed i dansk ret og opstiller en grundlæggende sontring mellem frihedsberøvelse inden for og uden for strafferetsplejen:

- **Inden for strafferetsplejen** (§ 71, stk. 3): enhver anholdt skal inden 24 timer stilles for en dommer, som ved begrundet kendelse senest inden tre dage afgør, om vedkommende skal varetægtsfængsles. Dette grundlovsforhør gennemføres efter Retsplejelovens § 764.
- **Uden for strafferetsplejen** (§ 71, stk. 6): lovligheden af en administrativ frihedsberøvelse kan på begæring prøves af de almindelige domstole efter Retsplejelovens §§ 468-472.
- **Varetægtsfængsel** (§ 71, stk. 5): ingen kan underkastes varetægtsfængsel for en forseelse, som kun kan medføre straf af bøde eller hæfte.

Grundlovens § 71 og EMRK artikel 5 supplerer hinanden. EMRK artikel 5, stk. 4, går dog videre end grundloven ved at stille krav om *hurtig* domstolsprøvelse – et krav, der har fået selvstændig betydning navnlig ved psykiatrisk frihedsberøvelse og forvaring, hvor sagsbehandlingstiden kan blive kritisk.

Som Rigsadvokatmeddelelsen om grundlovsforhør og varetægtsfængsling udtrykker det:

Reglerne om varetægtsfængsling skal endvidere ses i lyset af Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK), der er inkorporeret i dansk ret ved lov nr. 285 af 29. april 1992, herunder navnlig konventionens artikel 5.

LOV

Grundloven § 71, stk. 3, 6

Retsplejeloven § 468

Retsplejeloven § 764

§ 3 Varetægtsfængsling – materielle betingelser og EMRK-krav (artikel 5, stk. 1, litra c)

Varetægtsfængsling i dansk ret reguleres af Retsplejelovens § 762, der afspejler kravene i EMRK artikel 5, stk. 1, litra c, og artikel 5, stk. 3. Bestemmelsen stiller tre kumulative grundbetingelser:

1. **Kriminalitetskravet:** lovovertrædelsen skal kunne medføre fængsel i 1 år og 6 måneder eller derover (§ 762, stk. 1).
2. **Mistankekravet:** der skal foreligge begrundet mistanke (stk. 1) eller særligt bestyrket mistanke (stk. 2).
3. **Indikationskravet** (fængslingsgrundene): mindst én af tre grunde skal foreligge:
 - Unddragelsesrisiko (§ 762, stk. 1, nr. 1)
 - Gentagelsesrisiko (§ 762, stk. 1, nr. 2)

- Påvirkningsrisiko/kollusion (§ 762, stk. 1, nr. 3)

Dertil kommer **retshåndhævelsesarrest** (§ 762, stk. 2) ved grove forbrydelser med strafferamme på 6 år eller derover.

I [Sag 37/2020](#) tog Højesteret stilling til varetægtsfængsling af en person sigtet for gentagne overtrædelser af meldepligt. Tiltalte argumenterede for, at varetægtsfængsling for denne type forseelser var i strid med EMRK og udgjorde ulovlig indirekte diskrimination. Højesteret fandt, at fængslingen var proportional henset til gentagelsesrisikoen og femtegangstilfældet.

Proportionalitetskravet i [Retsplejelovens § 762, stk. 3](#) implementerer artikel 5-kravet direkte:

Varetægtsfængsling kan ikke anvendes, hvis lovovertrædelsen kan ventes at ville medføre straf af bøde eller fængsel i højst 30 dage, eller hvis frihedsberøvelsen vil stå i misforhold til den herved forvoldte forstyrrelse af sigtedes forhold, sagens betydning og den retsfølge, som kan ventes, hvis sigtede findes skyldig.

[Rigsadvokatmeddelelsen om grundlovsforhør og varetægtsfængsling](#) præciserer, at anklageren ved vurderingen af den forventede retsfølge som udgangspunkt skal tage hensyn til normal prøveløsladelsestid efter [straffelovens § 38, stk. 1](#).

LOV

[Retsplejeloven § 762, stk. 1, 2, 3](#)

PRAKSIS

Højesteret · Højesterets kendelse om varetægtsfængsling for overtrædelse af meldepligt: Proportionalitet og EMRK

20.11.2020

§ 4 Langvarige varetægtsfængslinger og tidsmæssige grænser

[EMRK artikel 5, stk. 3](#), kræver, at varetægtsfængsling ikke udstrækkes ud over rimelig tid. I dansk ret gennemføres dette krav via [Retsplejelovens § 768a](#), der fastsætter absolutte tidsgrænser for varetægtsfængsling inden hovedforhandlingens begyndelse i 1. instans:

Gældende frister (2025):

Arrestant	Strafferamme under 6 år	Strafferamme 6 år+
Over 18 år	6 måneder	1 år
Under 18 år	4 måneder	8 måneder

Kommende ændringer pr. 1. januar 2027:

Ved [lov nr. 263 af 11. februar 2026](#) (gennemførelse af dele af strafreformaftalen 2026-2030) strammes fristerne:

Arrestant	Strafferamme under 6 år	Strafferamme 6 år+
Over 18 år	5 måneder	10 måneder
Under 18 år	3 måneder	6 måneder

Fristerne kan kun fraviges, når retten finder, at der foreligger **særlige omstændigheder** (voksne) eller **helt særlige omstændigheder** (unge under 18 år). [Rigsadvokatmeddelelsen om langvarige varetægtsfængslinger](#) beskriver den skærpede vurdering, der skal foretages:

- Anklagemyndigheden skal løbende overveje, om fængslingen fortsat er nødvendig.
- Varetægtsfængsling over 3 måneder anses for langvarig og indgår i statsadvokaternes tilsyn.
- Ved fængsling efter [§ 762, stk. 1, nr. 3](#) (påvirkningsrisiko), svækkes grundlaget i takt med, at efterforskningen skrider frem – efter afslutning af efterforskningen kræves en "betydelig påvirkningsrisiko af afgørende betydning".

[Retsplejelovens § 768, 2. pkt.](#), fastsætter det generelle princip, at retten skal ophæve fængslingen, hvis undersøgelsen ikke fremmes med den fornødne hurtighed, og fortsat frihedsberøvelse ikke længere er rimelig.

LOV

[Retsplejeloven § 768a, stk. 1, 2](#)[Retsplejeloven § 768](#)

§ 5 Varetægtsfængsling i isolation – skærpede krav under EMRK

Varetægtsfængsling i isolation udgør det mest indgribende tvangsindgreb under strafferetsplejen og er reguleret i [Retsplejelovens §§ 770a–770e](#). Isolation rejser spørgsmål under både EMRK artikel 5 (lovlighed og proportionalitet) og artikel 3 (forbud mod umenneskelig behandling).

[Rigsadvokatmeddelelsen om varetægtsfængsling i isolation](#) opstiller de grundlæggende betingelser:

- **Kriminalitetskrav:** sigtelsen skal angå en lovovertrædelse med strafferamme på fængsel i 4 år eller derover.
- **Mistankekrav:** særligt bestyrket mistanke.
- **Indikationskrav:** afgørende hensyn til efterforskningen kræver isolation – det er *ikke* tilstrækkeligt blot at henvise til "sagens karakter".
- **Proportionalitetskrav** ([§ 770b, stk. 1](#)): isolation skal være strengt nødvendig.

Der gælder tidsmæssige grænser i [Retsplejelovens § 770c](#), og forlængelse ud over de almindelige grænser kræver **Rigsadvokatens godkendelse** ([§ 770d, stk. 3](#)).

Anmodninger om isolationsfængsling skal altid begrundes konkret, og forlængelsesansøgninger skal være **skriftlige**. Indikationskravet specificerer, at der skal foreligge oplysninger om faktiske forsøg på påvirkning, tilknytning til kriminelt miljø eller lignende – en abstrakt henvisning til kriminalitetens art er utilstrækkelig.

Danmark har historisk været kritiseret af bl.a. FN's Torturkomité og Europarådets Torturforebyggelseskomité (CPT) for udstrakt brug af isolationsfængsling, hvilket har ført til de nuværende stramme lovreguleringer.

LOV

[Retsplejeloven § 770a](#)[Retsplejeloven § 770b, stk. 1](#)[Retsplejeloven § 770c](#)[Retsplejeloven § 770d, stk. 3](#)

§ 6 Psykiatrisk frihedsberøvelse – artikel 5, stk. 1, litra e, og domstolsprøvelse

Frihedsberøvelse af sindslidende falder under [EMRK artikel 5, stk. 1, litra e](#), der tillader lovlig frihedsberøvelse af "sindssyge". I dansk ret reguleres dette af [Psykiatrilovens § 5](#), der opstiller betingelserne for tvangsindlæggelse og tvangstilbageholdelse. EMD har i sin praksis opstillet tre hovedkrav (Winterwerp-kriterierne):

1. Der skal foreligge en objektiv lægelig konstatering af sindslidelse.
2. Sindslidelsen skal være af en art og grad, der berettiger frihedsberøvelse.
3. Fortsat frihedsberøvelse forudsætter, at sindslidelsen vedvarer.

I [BS-28185/2021-HJR](#) fastslog Højesteret vigtige principper for domstolsprøvelsens omfang ved psykiatrisk frihedsberøvelse. En kvinde blev tvangsindlagt i oktober 2019 og tvangstilbageholdt til februar 2020. Spørgsmålet var, om domstolene kunne prøve perioder ud over dem, Det Psykiatriske Patientklagenævn specifikt havde taget stilling til. Højesteret fastslog:

Domstolsprøvelsen af psykiatrisk frihedsberøvelse kan omfatte perioder både før og efter en administrativ klagenævnsafgørelse, når retssikkerhedshensyn og grundlovlige krav til effektiv prøvelse tilsiger det.

Højesteret lagde vægt på, at [Grundlovens § 71, stk. 6](#) og [EMRK artikel 5, stk. 4](#), giver patienten ret til *enkel, effektiv og hurtig* domstolsprøvelse.

I [BS-2308/2020-HJR](#) fastslog Højesteret, at ni måneders sengeliggende bæltefiksering på en almindelig retspsykiatrisk afdeling krænkede [EMRK artikel 3](#). Patienten skulle have været anbragt på Sikringsafdelingen, der råder over mindre indgribende alternativer som aflåsning og oppegående fiksering. Pladsmangel kunne ikke retfærdiggøre det mere indgribende middel. Godtgørelsen blev fastsat til 250.000 kr.

Ombudsmanden har i [2025-16](#) påpeget, at Det Psykiatriske Patientklagenævns sagsbehandlingstider kan have betydning for [EMRK artikel 5, stk. 4](#). Hvis prøvelsen tager så lang tid, at frihedsberøvelsen ophører, inden der træffes afgørelse, kan prøvelsen anses for ineffektiv.

LOV

[Grundloven § 71, stk. 6](#)
[Psykiatriloven § 5](#)
[Psykiatriloven § 14](#)

PRAKSIS

Højesteret · Omfanget af domstolsprøvelse ved tvang i psykiatrien og lovligheden af frihedsberøvelse 01.12.2022

Højesteret · Langvarig tvangsfiksering af sindssyg patient i ni måneder udgjorde en krænkelse af EMRK artikel 3 03.02.2021

Forvaring og tidsubestemte foranstaltninger – krav om periodisk prøvelse

Ved tidsubestemte strafferetlige foranstaltninger som forvaring og psykiatrisk anbringelse stiller [EMRK artikel 5, stk. 4](#), krav om, at den dømte med rimelige intervaller kan få prøvet, om grundlaget for den fortsatte frihedsberøvelse fortsat er til stede.

I [Sag 142/2019](#) (Højesterets dom af 11. august 2020) fandt Højesteret, at en sagsbehandlingstid på over 6 år fra anmodning om foranstaltningsændring til endelig afgørelse udgjorde en krænkelse af [EMRK](#). Sagen omhandlede en forvaringsdømt, der var udvist til Rumænien, og som ikke havde modtaget resocialiseringstilbud, fordi Kriminalforsorgen afventede en overførselssag. Højesteret bemærkede:

Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 5, stk. 4, kræver hurtig domstolsprøvelse af frihedsberøvelsens lovlighed.

I [SS-65/2014-HJR](#) (Højesterets kendelse af 4. september 2014) tog retten stilling til, om den gældende procedure for psykiatriske erklæringer ved foranstaltningsændring opfyldte kravene i artikel 5. Domfældte

havde anmodet om en uvildig erklæring fra en sagkyndig uden tilknytning til den anbringende institution. Højesteret fastslog:

Afgørelsen om ændring eller ophævelse af en idømt foranstaltning træffes af retten ubundet af institutionens indstilling. Sagen kan, hvis retten finder behov for det, forelægges for Retslægerådet. Denne ordning sikrer mod vilkårlighed i afgørelser om fortsat frihedsberøvelse i overensstemmelse med de krav, der følger af artikel 5 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention.

Ombudsmandens udtalelse i [2018-35](#) vedrørte en administrativ genindsættelse til afsoning efter prøveløsladelse, der ikke var forelagt domstolene "uden unødigt ophold". Ombudsmanden understregede, at en afgørelse om genindsættelse indebærer en administrativ frihedsberøvelse, og at kravene til hurtig domstolsprøvelse dermed finder anvendelse.

LOV	Straffeloven § 68	Straffeloven § 72	
PRAKSIS	Højesteret · Krænkelser af EMRK ved lang sagsbehandling og manglende resocialiseringsstilbud for udvist forvaringsdømt		11.08.2020
	Højesteret · Kendelse om indhentelse af uvildig psykiatrisk erklæring vedrørende foranstaltningsændring		04.09.2014

Administrativ frihedsberøvelse af udlændinge – artikel 5, stk. 1, litra

§ 8 f

Frihedsberøvelse af udlændinge med henblik på udvisning eller udsendelse er lovlig efter [artikel 5, stk. 1, litra f](#), men kun så længe udsendelsesprocessen faktisk forfølges med fornøden hurtighed. I dansk ret kan frihedsberøvelse af udlændinge ske efter:

- **Retsplejelovens almindelige regler** om varetægtsfængsling ([§ 762 ff.](#))
- **Hjemrejselovens § 14, stk. 1** – en særlig fængslingshjemmel som supplement til retsplejeloven, navnlig når strafferammekravet i [§ 762, stk. 1](#), ikke er opfyldt
- **Udlændingelovens §§ 36-37** – administrativ frihedsberøvelse med henblik på udsendelse

Som [Rigsadvokatmeddelelsen om udvisning ved dom](#) beskriver, skal anklagemyndigheden i sager, hvor en udlænding ikke udvises ved dom, overveje, om vedkommende skal frihedsberøves administrativt med henblik på administrativ udvisning. Spørgsmålet om frihedsberøvelse bør forelægges retten i det samme retsmøde.

Domstolsprøvelse af administrativ frihedsberøvelse af udlændinge sker efter [Retsplejelovens §§ 468-472](#), der gennemfører [grundlovens § 71, stk. 6](#). Forelæggelsen for retten skal ske inden 5 søgnedage.

Ombudsmanden har i [2021-11](#) fremhævet, at kontrol- og bevægelsesrestriktioner for udlændinge på tålt ophold kan have karakter af frihedsberøvelse og dermed aktualisere [artikel 5](#). EMD har i bl.a. Riener mod Bulgarien (2006) fastslået, at myndighederne skal foretage periodisk revurdering af sådanne indgreb.

EMD har desuden fastslået, at [artikel 5, stk. 1, litra f](#), ikke kræver, at frihedsberøvelsen er "nødvendig" i samme forstand som litra c, men at der skal være en realistisk udsigt til udsendelse, og at myndighederne skal handle med fornøden hurtighed.

LOV	Retsplejeloven § 469	Udlændingeloven § 36	Udlændingeloven § 37
-----	--------------------------------------	--------------------------------------	--------------------------------------

§ 9 Domstolsprøvelse og habeas corpus – artikel 5, stk. 4

EMRK artikel 5, stk. 4, garanterer en ret til *habeas corpus* – dvs. at enhver frihedsberøvet kan indbringe frihedsberøvelsen for en domstol, der **hurtigt** skal træffe afgørelse om lovligheden. I dansk ret gennemføres dette krav på tre niveauer:

1. Inden for strafferetsplejen: [Grundlovens § 71, stk. 3](#) kræver fremstilling for en dommer inden 24 timer. [Retsplejeloens § 764](#) regulerer grundlovsforhøret, herunder krav om forsvarerbeskikkelse og begrundet kendelse.

2. Psykiatrisk frihedsberøvelse: Prøvelse sker først ved Det Psykiatriske Patientklagenævn og derefter ved domstolene efter [Retsplejeloens §§ 468-472](#). Højesteret har i [BS-28185/2021-HJR](#) fastslået, at domstolsprøvelsen kan omfatte hele forløbet – også perioder, som klagenævnet ikke specifikt har behandlet – for at sikre overensstemmelse med artikel 5, stk. 4.

3. Forvaring og tidsubestemte foranstaltninger: Prøvelse sker efter [Straffelovens § 72](#), og EMD kræver, at prøvelse kan ske med rimelige intervaller.

EMD har i sin praksis præciseret kravene til "hurtig" prøvelse. Som anført i den juridiske litteratur begynder den relevante periode på det tidspunkt, hvor spørgsmålet om frihedsberøvelsens lovlighed indbringes for prøvelsesorganet. Hvis domstolsprøvelse er betinget af forudgående administrativ behandling, løber perioden allerede fra indbringelsen for den administrative myndighed.

I [M.H. mod Storbritannien](#) (EMD, 22. oktober 2013) fastslog Domstolen, at en person med nedsat retlig handleevne, der var administrativt frihedsberøvet (tvangsindlagt), havde ret til effektiv domstolsprøvelse efter artikel 5, stk. 4. Blokering af den pårørendes udskrivningsordre uden automatisk domstolsprøvelse udgjorde en krænkelse.

Kravet om **hurtig** afgørelse er ikke til hinder for, at prøvelsen indbefatter en vis sagsbehandling, men sagsbehandlingstiden skal stå i rimeligt forhold til sagens kompleksitet. Ombudsmandens udtalelse i [2025-16](#) understreger dette: hvis prøvelsen tager så lang tid, at frihedsberøvelsen ophører, inden der træffes afgørelse, kan bestemmelsen være krænkelse.

LOV

[Retsplejeloens § 469](#)[Retsplejeloens § 764](#)[Straffeloven § 72](#)

PRAKSIS

Højesteret · Omfanget af domstolsprøvelse ved tvang i psykiatrien og lovligheden af frihedsberøvelse

01.12.2022

Menneskerettighedsdomstolen · M.H. mod Storbritannien: Manglende adgang til domstolsprøvelse for person med nedsat retlig handleevne under administrativ frihedsberøvelse

22.10.2013

§ 10 Erstatning og compensation ved konventionsstridig frihedsberøvelse – artikel 5, stk. 5

EMRK artikel 5, stk. 5, sikrer enhver, der har været udsat for frihedsberøvelse i strid med bestemmelsen, ret til erstatning. I dansk ret gennemføres dette via flere regelsæt:

- **Retsplejeloens §§ 1018a-1018i** (erstatning i anledning af strafferetlig forfølgning): giver ret til erstatning og godtgørelse ved uberettiget varetægtsfængsling.

- **Retsplejelovens § 469, stk. 8** (erstatning for ulovlig administrativ frihedsberøvelse): krav om erstatning kan pådømmes under sagen om frihedsberøvelsens lovlighed.
- **Erstatningsansvarslovens § 26**: godtgørelse for ikke-økonomisk skade ved retsstridige frihedsberøvelser.

I [BS-2308/2020-HJR](#) tilkendte Højesteret 250.000 kr. i godtgørelse for ni måneders ulovlig bæltefiksering i strid med EMRK artikel 3. Retten fastsatte godtgørelsen under hensyn til, at patienten også på Sikringsafdelingen ville have været underlagt visse tvangsforanstaltninger, men i mindre omfang.

EMD tilkender selv erstatning efter EMRK artikel 41 (billig erstatning) i sager, hvor den nationale ret ikke har ydet tilstrækkelig kompensation. EMD's kompensationsniveauer varierer betydeligt, men udgør typisk 1.000-15.000 EUR for krænkelse af artikel 5.

LOV

[Erstatningsansvarsloven § 26](#)[Retsplejeloven § 469](#)

PRAKSIS

Højesteret · Langvarig tvangsfiksering af sindssyg patient i ni måneder udgjorde en krænkelse af EMRK artikel 3

03.02.2021

§ 11 EMD-praksis om artikel 5 med relevans for dansk ret

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har afsagt en omfattende praksis om artikel 5, der er bindende for danske domstole via [inkorporeringsloven](#). Flere EMD-domme mod Danmark har direkte påvirket dansk praksis:

Makki mod Danmark ([10297/23](#), dom af 31. marts 2026): EMD fandt, at 11 dages bæltefiksering af en paranoid skizofren patient krænkede artikel 3. Dommen illustrerer sammenhængen mellem artikel 5 (lovlighed af frihedsberøvelsen) og artikel 3 (forbud mod umenneskelig behandling) – de to bestemmelser supplerer hinanden i sager om psykiatrisk tvang.

Savran mod Danmark (Storkammeret, 7. december 2021): Omhandlede udvisning af en straffri forvaringsdømt og belyste forholdet mellem artikel 3, artikel 8 og den foranstaltning, der lå til grund for frihedsberøvelsen. Dommen er relevant for vurderingen af proportionalitet ved udvisning af personer i tidsubestemte foranstaltninger.

EMD har i sin generelle praksis fastslået flere centrale principper:

- **Winterwerp mod Nederlandene** (1979): Grundlæggende Winterwerp-kriterier for frihedsberøvelse af sindslidende – krav om objektiv lægelig konstatering, tilstrækkelig alvorlighed og vedvarende sindslidelse.
- **Brogan m.fl. mod Storbritannien** (1988): Varetægtsfængslinger på 4-7 dage uden fremstilling for dommer krænkede [artikel 5, stk. 3](#).
- **Kalashnikov mod Rusland** (2002): Langvarig varetægtsfængsling kan krænke [artikel 5, stk. 3](#), hvis myndighederne ikke fremmer sagen med fornøden hurtighed.

Efter [inkorporeringsloven](#) har danske domstole pligt til "så vidt muligt at lægge EMRK og den praksis, som knytter sig hertil, til grund ved fortolkningen af dansk ret" – også praksis vedrørende andre stater.

LOV

[Inkorporeringsloven § Bilag 1](#)

PRAKSIS

Højesteret · Højesteretsdom om anbringelse af mentalt retarderet for vold og afpresning samt tidsbegrænset udvisning

12.01.2023

Menneskerettighedsdomstolen · Makki mod Danmark: 11-dages bæltefiksering af paranoid skizofren patient på psykiatrisk hospital krænker artikel 3

31.03.2026

§ 12 Sammenfatning og retspolitiske perspektiver

EMRK artikel 5 udgør et fundamentalt retssikkerhedsværn i dansk ret og aktualiseres dagligt i sager om varetægtsfængsling, psykiatrisk tvang, forvaring og administrativ frihedsberøvelse af udlændinge. De centrale mønstre i praksis kan sammenfattes således:

- **Proportionalitetsprøvelsen** er det hyppigste stridspunkt: danske domstole skal i hver enkelt fængslingssag afveje indgrebets nødvendighed mod den forstyrrelse, det påfører den frihedsberøvede. Anklagemyndigheden bærer en aktiv pligt til løbende at overveje løsladelse.
- **Domstolsprøvelsen** skal være effektiv og hurtig. For varetægtsfængsling sikres dette via grundlovsforhørets 24-timers frist og den løbende fristforlængelsesordning. For psykiatrisk frihedsberøvelse har Højesteret udvidet domstolsprøvelsens rækkevidde til at omfatte hele frihedsberøvelsesforløbet.
- **Tidsmæssige grænser** for varetægtsfængsling strammes løbende. Pr. 1. januar 2027 nedsættes de maksimale frister yderligere som led i strafreformen 2026-2030.
- **Isolation** undergives skærpet kontrol med krav om Rigsadvokatens godkendelse ved forlængelse ud over de almindelige grænser.
- **Kompensation** ved konventionsstridig frihedsberøvelse er sikret både via EMRK artikel 5, stk. 5, og dansk erstatningslovgivning. Godtgørelsesniveauerne varierer fra beskedne beløb ved kortvarig uberettiget frihedsberøvelse til 250.000 kr. ved ni måneders ulovlig bæltefiksering.

Retspolitisk er der fortsat opmærksomhed på balancen mellem effektiv kriminalitetsbekæmpelse og frihedsrettighederne. Den stående reform af varetægtsfængslingsreglerne og den løbende tilpasning til EMD's praksis afspejler, at artikel 5 forbliver en dynamisk og central konventionsbestemmelse i dansk ret.

REFERENCE Lovgrundlag

6 paragraffer

Grundloven § 71	Inkorporeringsloven § Bilag 1
Psykiatriloven § 5	Retsplejeloven § 469
Retsplejeloven § 762	Retsplejeloven § 768a

MATERIALE Citerede afgørelser

8 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS

6

12.01.2023	Højesteretsdom om anbringelse af mentalt retarderet for vold og afpresning samt tidsbegrænset udvisning	S-0484-21
01.12.2022	Omfanget af domstolsprøvelse ved tvang i psykiatrien og lovligheden af frihedsberøvelse	bs-28185-2021-hjr

03.02.2021	Langvarig tvangsfiksering af sindssyg patient i ni måneder udgjorde en krænkelse af EMRK artikel 3	bs-2308-2020-hjr
20.11.2020	Højesterets kendelse om varetægtsfængsling for overtrædelse af meldepligt: Proportionalitet og EMRK	37-2020
11.08.2020	Krænkelser af EMRK ved lang sagsbehandling og manglende resocialiseringstilbud for udvist forvaringsdømt	142-2019
04.09.2014	Kendelse om indhentelse af uvildig psykiatrisk erklæring vedrørende foranstaltningsændring	5767-6886
MENNESKERETTIGHEDSDOMSTOLEN · EUROPÆISK DOMSTOL		2
31.03.2026	Makki mod Danmark: 11-dages bæltefiksering af paranoid skizofren patient på psykiatrisk hospital krænker artikel 3	10297/23
22.10.2013	M.H. mod Storbritannien: Manglende adgang til domstolsprøvelse for person med nedsat retlig handleevne under administrativ frihedsberøvelse	11577/06

FORARBEJDE Betænkninger

1 reference

Betænkning om magtanvendelse over for børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet

nr. 1551 · 2015 · Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold